

Narcís Gusi Fuertes,
José Nadal García,
*Facultat de Ciències de l'Educació Física i l'Esport,
Universitat d'Extremadura.*

ANÀLISI SISTEMÀTICA DE LA RELLEVÀNCIA DE LES REVISTES CIENTIFICOTÈCNiques EN CIÈNCIES DE L'ESPORT EN LLENGUA ESPANYOLA. PERÍODE 1992-1997

Paraules clau: ciències de l'esport, educació física, metodologia d'investigació, biblioteconomia, documentació, impacte.

Resum

El propòsit d'aquest estudi és analitzar sistemàticament la rellevància de les diferents revistes científicotècniques amb articles en llengua espanyola que s'han publicat de forma habitual en el període 1992-1997 en l'àmbit general de les Ciències de l'esport i s'exclouen aquelles vinculades amb un esport específic. Es van remetre qüestionaris específics a 23 revistes amb números publicats durant el període 1992-1997, bibliotecaris de centres universitaris i xarxes informàtiques.

Es van estudiar amb deteniment 1.017 articles inclosos en les 14 revistes seleccionades i es van analitzar les de cada revista: consultes en biblioteca, cites en la seva mateixa revista i en la resta, quantitat d'investigacions originals, procedència dels autors, periodicitat i regularitat de publicació i antiguitat de la revista. Els resultats van conduir a les següents conclusions:

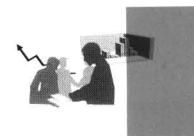
1. L'estudi pot ser útil per difondre i consolidar les produccions científiques en ciències de l'esport entre la comunitat hispanoparlant.
2. El 43% de les 14 revistes presenten un marcat caràcter científic amb investigacions originals provinents

fonamentalment de l'àmbit de les Ciències biomèdiques aplicades a l'esport.

3. Les revistes estudiades més influents (llegides i citades) en els contextos universitaris van combinar articles d'investigació amb d'altres tècnics en diferents disciplines de les ciències de l'esport ben fonamentats bibliogràficament. En aquest sentit, van destacar les revistes «Apunts: Educación Física y Deportiva» i «Revista de Entrenamiento Deportivo», seguides per «Apunts de Medicina de l'Esport», «Perspectivas de la Actividad Física y el Deporte», «Archivos de Medicina del Deporte» i «Revista de Psicología del Deporte».

Introducció

«Youi Don!», és a dir, «Preparats, llestos, ja!». S'inicia la sortida de 100 metres de l'Olimpíada de Tòquio el 1964; una sortida que es va vincular permanentment amb el començament del camí de les revistes científicotècniques actuals en Ciències de l'esport en llengua espanyola. Així ho recull la portada de número 1 de la revista «Stadium» i la

número 2 d'«Apunts d'Educació Física». Primer va néixer la barcelonina «Apuntes de Medicina del Deporte» el 1965, que anys més tard, el 1985, s'escindiria en les seves successores «Apunts: Medicina de l'Esport» i «Apunts: Educació Física». Poc després, va aparèixer la revista argentina «Stadium» el 1966. Malgrat tot, cal recordar la revista «La Cancha Habanera» que es va publicar de forma regular en la primera dècada del segle.

D'aquesta manera, la comunitat d'hispanoparlants, una de les més nombroses en el món i de creixent influència en els cinc continents amb més de 400 milions en l'actualitat, disposava de vehicles de difusió del coneixement a les àrees d'«educació física i esportiva» i «rendiment esportiu», englobades amb caràcter general en la denominació «Ciències de l'esport» —els autors consideren que la discussió epistemològica sobre l'esmentada denominació és fora dels límits d'aquest document. «Apuntes de Medicina del Deporte» més orientada a la publicació d'investigacions originals i «Stadium» a la traducció d'articles específics, tasques molt rellevants per donar suport als científics i tècnics hispanoparlants, la gran majoria sense el domini necessari d'altres llengües estrangeres (anglès, rus, alemany, francès, etc.) que els permetés l'accés a nous coneixements.

Durant les tres dècades següents, han sorgit diferents revistes amb una rellevància notable en el context científicotècnic, tant en el continent europeu com en l'americà. Tot i així, i malgrat la creixent importància cojuntural dels hispanoparlants especialitzats en ciències de l'esport (mercat editorial, institucions formadores —universitàries o no—, els més de 300 superiors universitaris a l'Iberoamèrica, titulats mitjans i superiors, investigadors, etc.) es detecta una gran llacuna en el coneixement siste-

màtic de les revistes d'aquest àmbit, La utilitat i fins i tot la necessitat en algunes situacions d'aquest saber és múltiple, per exemple:

- Argumentar i reclamar objectivament el reconeixement i la consolidació de l'àmbit de les ciències de l'esport en el context científic i universitari d'acord amb la rellevància de les revistes de referència específiques.
- Orientar la dotació de les biblioteques en funció dels objectius de cada una d'elles.
- Difondre i potenciar les revistes científiques en llengua espanyola gràcies al coneixement de la seva rellevància o, en alguns casos, de la seva existència en altres països amb hispanoparlants.

Gràcies als punts anteriors, facilitem el desenvolupament dels investigadors hispanoparlants i que la seva producció es difongui entre els tècnics dels països que van finançar els seus estudis.

L'article 7.1 de la Carta internacional de l'educació física i l'esport de la UNESCO indica que «és molt necessària la col·lecció, provisió i difusió d'informació i documentació sobre educació física i esport». De fet, un dels objectius prioritaris de la «Red iberoamericana de centros superiores de ciencias de la actividad física y el deporte» (Xarxa iberoamericana CESCAFIDE) és «promoure l'intercanvi d'informació i de documentació escrita i en suport informàtic, així com el suport a publicacions científiques entre els centres de la xarxa» (art. 1.3 dels seus estatuts establerts a la Colòmbiana Cartagena de Indias a la xarxa iberoamericana CESCAFIDE, 1997) i dóna suport explícitament el treball de la Red Sportcom creada el 1993 que aglutina els esforços dels centres d'informació i documentació científica esportiva en espanyol a Iberoamèrica. Gràcies a aquests treballs, l'aportació de

la llengua espanyola a l'Associació internacional d'informació esportiva (IASI) és de les més rellevants en volum de referències juntament amb l'anglesa (fonamentalment d'EUA, Canadà i Austràlia), la italiana i la portuguesa (destaca el Brasil).

La finalitat d'aquest estudi és contribuir, dins dels seus límits, a l'esforç de les institucions esmentades anteriorment. El propòsit concret és analitzar objectivament i sistemàticament la rellevància de les diferents revistes científicotècniques que s'han publicat de forma habitual en l'últim lustre en l'àmbit de les ciències de l'esport i n'excloem de l'anàlisi aquelles vinculades amb un esport específic, moltes d'elles d'una qualitat excel·lent (Atletisme espanyol, Clínic en bàsquet, etc.), atesa la seva rellevància sol ser local-nacional i se les vincula més amb la popularitat de cada esport en concret i les característiques específiques de cada modalitat esportiva (reportatges de competicions, entrevistes, classificacions, etc.).

Material i mètodes

En primer lloc, es va dur a terme una recerca de les revistes que incloïen regularment articles redactats en llengua espanyola, els objectes d'estudi de les quals eren l'àmbit de l'educació física i l'esportiu. Aquest procés de localització de revistes es va desenvolupar consultant:

- El «Catàleg de publicacions periòdiques dels centres de documentació esportiva d'Espanya i Portugal» (Aquesolo i col., 1992).
- Els sumaris de les biblioteques dels centres (facultats i instituts) superiors universitaris en Ciències de l'esport d'Espanya.
- La biblioteca d'Unisport de Màlaga, on està la xarxa Sportcom.

REVISTA	PAÍS	REVISTA	PAÍS
Actualizaciones en Fisiología del Ejercicio	Espanya	La Cancha Habanera	Cuba
Apunts Medicina de l'Esport	Espanya	Medicina Física & Deporte	Colòmbia
Apunts de Educación Física y Deportes	Espanya	Medicina y Ciencias de la Actividad Física	Espanya
Archivos de la Sociedad Xilena de Medicina del Deporte	Xile	Motricidad	Espanya
Archivos de Medicina del Deporte	Espanya	Nexo Sport	Uruguai
Boletín Científico Técnico	Cuba	Perspectivas de la Actividad Física y del Deporte	Espanya
Ciencia, Deporte	Colòmbia	Praxiología Motriz	Espanya
Ciencias de la Actividad Física	Xile	Psicomotricidad: Revista de Estudios y Experiencias	Espanya
Ciencias de la Actividad Física-CLACED	Veneçuela	Revista	Argentina
Cultura Física	Cuba	Revista Analítica de Educación Física y Deporte	Cuba
Cultura Física: La Revista del INEF	Espanya	Revista Argentina de Medicina del Deporte	Argentina
CYACEF: Ciencia y Actualidad de la Educación Física	Argentina	Revista Cubana de Investigaciones Biomédicas	Cuba
INFOCOES: Publicación Técnica del Centro de Estudios Españoles	Espanya	Revista de Investigación y Documentación sobre las Ciencias de la Educación Física y del Deporte	Espanya
Educación Física	Xile	Revista de Educación Física y Deportes	Colòmbia
Educación Física Xile	Xile	Revista de Educación Física: Renovación de Teoría y Práctica	Espanya
Educación Física y Deporte	Colòmbia	RED: Revista de Entrenamiento Deportivo	Espanya
Educación Física y Deportes	Uruguai	Revista de Psicología del Deporte	Espanya
El Deporte: Derecho del Pueblo	Cuba	Revista Educación Física y Recreación	Colòmbia
Fisis	Espanya	Revista Española de Educación Física y Deportes	Espanya
Gymnos	Argentina	Revista Mexicana de Educación Física	Mèxic
Habilidad Motriz	Espanya	Selección: Revista Española de Medicina de la Educación Física y Deporte	Espanya
Kinesis: Revista de Deporte y de Educación Física	Colòmbia	Sport & Medicina	Espanya
Kirola Ikertuz	Espanya	Stadium: Revista de Educación Física	Argentina

Taula 1. Revistes científicotècniques en Ciències de l'esport amb articles originals en llengua espanyola no específiques d'un esport (n = 46).

- Les xarxes informàtiques amb usuaris fonamentalment hispanoamericans: Sportcom (*@uida.com) i Iris, mitjançant la seva llista d'educació física (Edufis@listserv.rediris.es).
- Les referències bibliogràfiques contingudes als articles de les revistes prèviament localitzades.

Després de catalogar les revistes localitzades (taula 1), es van aplicar els següents criteris d'inclusió en aquest estudi concret:

- Publicació d'articles científicotècnics originals en llengua espanyola amb una periodicitat anual o 5 números amb exemplars diferents, com a mínim, en el període 1992-1997.
- Així, es van incloure amb una rellevància evident, però que havien tingut períodes inèdits durant l'últim lustre («Stadium, Apunts de Medicina de l'Esport, Motricidad, Perspectivas de la AFyD», etc.).

- L'objecte habitual dels articles són l'educació física i els esports i s'exclouen aquelles monoesportives a causa dels motius presentats a la introducció.
- Disponibilitat d'exemplars corresponents al període 1992-1997 per tal que els seus articles poguessin ser analitzats en alguna de les biblioteques dels centres espanyols superiors universitaris en Ciències de l'activitat física i l'esport.

Es va recollir informació de forma sistemàtica sobre les 14 revistes que van complir els requisits anterior mitjançant:

- Un qüestionari específic dirigit al director de cada revista amb publicacions durant el període estudiat (n=23) que contenia 10 preguntes relatives a l'edició de la publicació que coordinava (periodicitat, èpoques d'edició i de suspensió, subscriptors,

nombre d'exemplars distribuïts per número publicat, etc.).

- Un altre qüestionari remès als bibliotecaris dels centres superiors universitaris en Ciències de l'esport hispanoamericans, la direcció dels quals està inclosa en el llistat de la Xarxa iberoamericana d'instituts i facultats de Ciències de l'activitat física i l'esport. Aquesta eina va sol·licitar la constatació de la recepció en l'actualitat d'exemplars de les revistes estudiades i el nombre de consultes de cada una durant el curs acadèmic. L'última dada només va ser contestada per quatre biblioteques, atès que la majoria disposen de consulta lliure en sala de les revistes científicotècniques.
- Observació dels articles en llengua espanyola corresponents al període 1992-1997 de les revistes analitzades. Es van considerar com a articles en

llengua espanyola aquells, l'idioma dels quals procedís directament del castellà i s'excloïen de l'anàlisi altres idiomes ibèrics, com ara el basc, el portuguès, el català, el gallec, etc. Per exemple, la revista «Kirola Ikertuz» alterna articles en basc i castellà. Aquesta observació es va sistematitzar atenent les variables següents:

- Articles, articles signats per un o més autors.
- Procedència dels autors, adscripció o lloc de treball dels autors segons consta en l'article categoritzada en: centres universitaris de ciències de l'esport, centres universitaris no específics en Ciències de l'esport (per exemple, facultats de Medicina o Psicologia), centres investigadors no universitaris, altres...
- Investigacions inèdites, articles originals que presenten investigacions inèdites anteriorment a la seva publicació que inclouen metodologia, resultats, discussió i conclusions.
- Cites-general, aquelles contingudes en la bibliografia dels articles publicats a revistes en Ciències de l'esport en llengua espanyola analitzades (CE); gairebé la totalitat van correspondre a les 14 analitzades, però es van detectar algunes cites a altres revistes incloses a la taula 1.
- Intracites, referències a altre article publicat a la mateixa revista.
- Intercites, cites d'articles d'altres revistes en Ciències de l'esport en llengua espanyola.
- Revistes-general, les revistes incloses a la taula 1.
- Revistes-analitzades, les 14 revistes que han complert els requisits d'inclusió.
- Recerca bibliogràfica anterior al període d'anàlisi i consultes personals per complementar la informació recollida i verificar determina-

REVISTA	PERIODICITAT	ARTICLES ANALITZATS	ANY 1a EDICIÓ
Apunts: Educación Física y Deportes	Trimestral*	180	1985**
Apunts Medicina de l'Esport	Trimestral*	84	1985**
Archivos de Medicina del Deporte	Trimestral*	115	1984
Habilidad Motriz	Irregular*	34	1992
Kirola Ikertuz	Trimestral	34	1991
Motricidad	Anual*	25	1987
Perspectivas de la Actividad Física y el Deporte	Quadrimestral*	88	1989
RED: Revista de Entrenamiento Deportivo	Bimestral*	49	1987
Revista de Educación Física y Deporte (Colombia)	Irregular*	25	1979
Revista de Psicología del Deporte	Semestral*	58	1992
Rev. Educación Física, Renovación Teoría y Práctica	Bimestral*	102	1985
Revista Española de Educación Física y Deportes	Trimestral	75	1993
Revista Mexicana de Educación Física	Trimestral	27	1995
Stadium	Bimestral*	121	1966

* S'han constatat alteracions o suspensions temporals en la seva edició periòdica.
** Provenen de la Revista Apuntes de Medicina del Deporte (1965).

Taula 2. Descripció de la mostra analitzada (articles i revistes durant el període 1992-97).

des dades per constatar la fiabilitat dels instruments anteriors.

Els qüestionaris es van enviar a tots els seus destinataris (directors de revista o bibliotecaris) una primera vegada i es va tornar a remetre una còpia a aquells que no van respondre quan van finalitzar el període de resposta.

Les dades recollides van ser tabulades i analitzades estadísticament de forma gràfica i descriptiva i hem expressat les dades en percentatges respecte al nombre total del seu paràmetre quan es va creure que era pertinent per ponderar les diferències del nombre de dades entre les diferents revistes, degudes fonamentalment a les seves diferents periodicitats i facilitar la interpretació de la informació obtinguda.

No es va creure oportuna l'aplicació de proves de significació, atès que l'anàlisi va ser multifactorial en una mostra de 14 revistes amb diferències evidents en periodicitat i nombre d'articles inclosos en cada número. Per tant, es va optar per una anàlisi descriptiva i gràfica més senzilla, ja que la transmissió de coneixements era més clara.

Resultats

Es van detectar 46 revistes científicotècniques que incloguessin articles originals en diferents àrees de coneixement i esports i en 20 d'elles es va verificar la publicació d'algun número durant l'últim lustre. En aquest sentit, es va observar com diferents revistes cubanes es van deixar d'editar i distribuir-se normalment a la dècada dels noranta.

D'acord amb la metodologia exposada, l'anàlisi no va ser exhaustiva, sinó que es va orientar, seguint els criteris, a l'estudi de les 14 revistes amb una major presència o accessibilitat que s'han editat habitualment i citat per altres revistes del mateix àmbit i, per tant, amb una rellevància notable.

De totes maneres, en la redacció, no així a la taula de dades o figures, s'exposaran determinades dades obtingudes d'altres revistes que són il·lustradores de la importància d'altres publicacions que, per exemple, no es van editar durant els últims cinc anys.

A la taula 2, es presenta la mostra analitzada (1.017 articles inclosos en 14

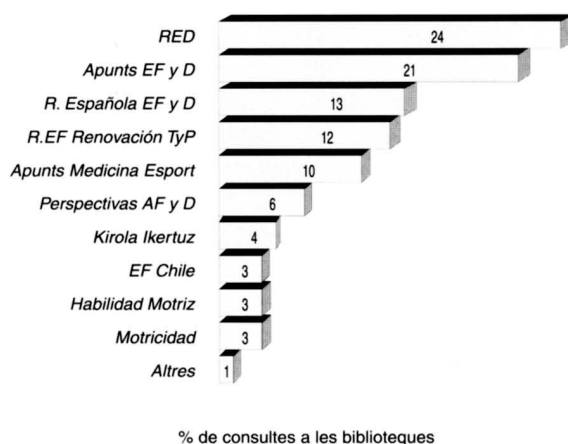

Figura 1. Percentatge de les consultes de cada revista a les biblioteques de centres universitaris espanyols en Ciències de l'esport que registra aquest paràmetre (n = 4).

revistes durant el període 1992-1997) en la qual han estat ordenades les revistes en funció de l'any d'aparició per primera vegada. En aquesta taula, pot apreciar-se una gran diferència en el números localitzats de cada revista, fins i tot entre revistes amb periodicitats iguals.

Aquesta dissonància es deu fonamentalment a dos factors: a) el diferent nombre d'articles per exemplar, i b) els períodes en els quals algunes revistes han deixat d'editar-se o distribuir-se regularment. S'ha observat com una pràctica comuna que les revistes que suspensen temporalment les seves publicacions unifiquen en

un sol exemplar més d'un número, de manera que això no comporta un increment en la quantitat d'articles publicats en aquell exemplar «plurinumèric». En conseqüència, la ponderació de la quantitat d'articles en funció de la quantitat de números editats podria conduir a un error.

Quatre revistes van rebre el 80% de les consultes de les revistes estudiades en les 4 biblioteques consultades que controlen l'esmentada variable i es distingeixen clarament «Revista de Entrenamiento Deportivo» i «Apunts: Educación Física y Deportes» (figura 1).

El percentatge d'articles que presenten investigacions originals (figura 2b) és indicatiu del caràcter científic i productiu de les revistes. En aquesta faceta, van destacar aquelles especialitzades en una determinada ciència aplicada a l'esport («Apunts de Medicina de l'Esport, Revista de Psicología del Deporte i Archivos de Medicina del Deporte») seguides per «Kirola Ikertuz» i «Apunts: Educación Física i Esports». Aquesta última és la que més articles originals d'investigació va aportar (n=61) amb una mitjana anual superior a la dotzena d'articles (figura 2a).

L'estudi de les referències contingudes en la bibliografia dels articles de cada revista ens proporciona diferents índexs per a l'anàlisi de la influència d'articles continguts en una revista sobre els autors dels esmentats articles, autors fonamentalment adscrits als centres universitaris (77% del total d'autors), sobretot als vinculats amb les ciències de l'esport (47% del total), (taula 3 i figura 4).

Es presenten conjuntament les quantitats totals de cites rebudes a la figura 3 i només les efectuades per la resta de revistes, és a dir, si excloem les autoreferències d'una mateixa revista en la figura 5. D'aquesta manera, es pondera

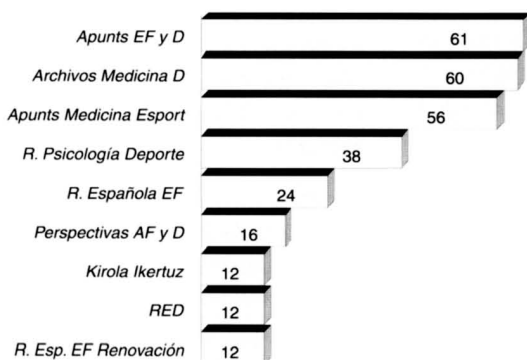
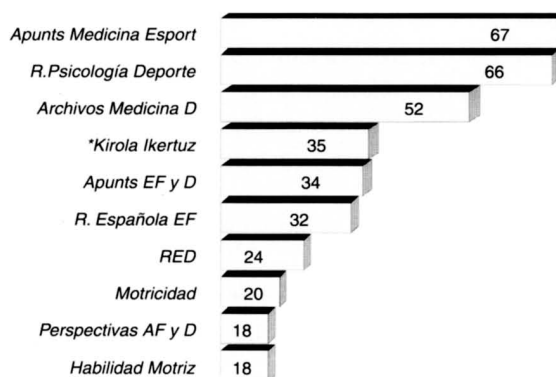
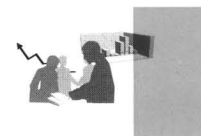

Figura 2a. Nombre de articles originals en valor absolut durant el període 1992-97.

* A la revista Kirola Ikertuz els articles en euskera no han estat analitzats

Figura 2b. Percentatge de articles que presenten nvestigacions originals en cada revista respecte al total de articles en aquesta revista.

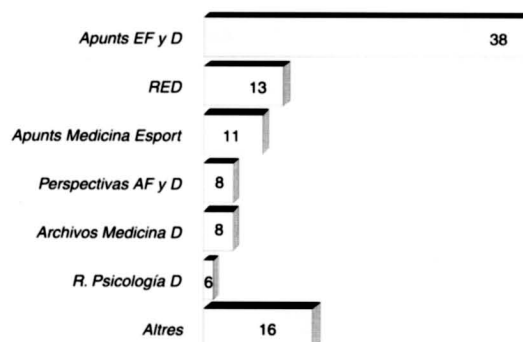

parcialment la possible endogàmia d'alguna revista. En aquest sentit, es va detectar que el 27% de les referències a les revistes analitzades partien d'una mateixa revista, és a dir, d'autoreferències. La resta, el 63% eren cites a cada una de les 13 revistes restants.

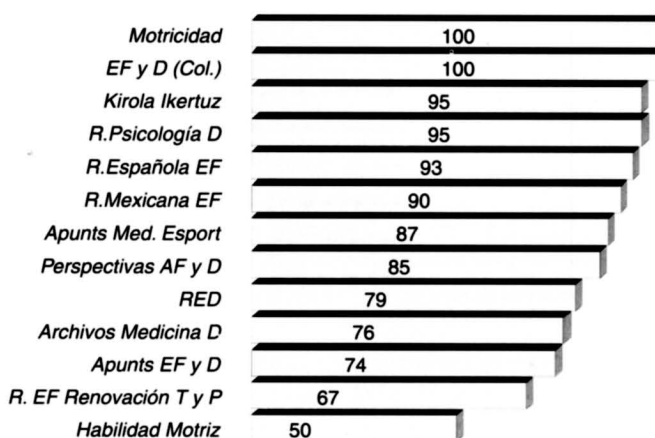
Concretament, es va observar que la revista amb més referències en les altres publicacions va ser clarament «Apunts: Educació Física i Esport», seguida de «Revista de Entrenamiento Deportivo» i «Apunts de Medicina de l'Esport» (figura 5). De fet, el 40% de les inter-cites de les 14 revistes analitzades es van referir a «Apunts: Educació Física i Esports». D'altra banda (figura 6), destaca que el 92% de les 14 revistes analitzades van citar alguna vegada la revista «Apunts: Educació Física i Esport», el 85% a «Revista de Entrenamiento Deportivo» i el 69% a «Archivos de Medicina del Deporte», mentre que la resta no va comptar amb referències de la meitat de revistes estudiades.

Cal ressaltar que la «Revista de Investigación y Documentación sobre las Ciencias de la Educación Física y el Deporte», que va deixar de publicar-se regularment abans del període estudiat, és una de les més influents en els autors hispanoparlants, fet confirmat per l'alt nombre de cites rebudes per altres revistes, malgrat de la seva desaparició temporal. Concretament, va ser la cinquena revista més citada durant el període 1992-1997.

Paral·lelament a les revistes analitzades, totes elles amb una rellevància contrastada, s'ha pogut constatar la importància d'altres revistes que caldria destacar. Així, determinades publicacions periòdiques mostren una gran rellevància local en els seus respectius entorns. Un exemple de revista rellevant de caràcter nacional, no inclosa en l'anàlisi global després de l'aplicació dels criteris uti-

Figura 3. Distribució percentual del total de cites a revistes en llengua espanyola (n = 597) entre les revistes analitzades (n = 14).

Nota: la revista Stadium no esmenta l'adscripció dels autors

Figura 4. Percentatge d'autors vinculats a centres universitaris o investigadors.

REVISTA	UCCD	UNOE	CINV	ALTRES
Kirola Ikertuz	87	8	0	5
Motricidad	80	20	0	0
R EF y D (Colòmbia)	72	7	0	21
Perspectivas AF y D	60	25	0	15
Apunts EF y D	57	12	5	26
R. Española EF	57	36	0	7
Habilidad Motriz	50	0	0	50
RED	44	23	12	21
R. EF Renovación T y P	40	25	2	33
R. Psicología Deporte	23	67	5	5
Archivos Medicina D.	20	51	5	24
Apunts Medicina Esport	17	38	32	13
R. Mexicana EF y D	6	84	0	10

S'expressen percentualment respecte al nombre total d'autors d'una revista, aquells vinculats amb un centre universitari en Ciències de l'esport (UCCD), centre universitari no específic (UNOE), centres d'investigació no universitaris (CINV) i d'altres procedències (ALTRES). La revista Stadium no esmenta normalment l'adscripció dels seus autors.

Taula 3. Vinculació o adscripció dels autors que intervenen en cada revista expressat en percentatges.

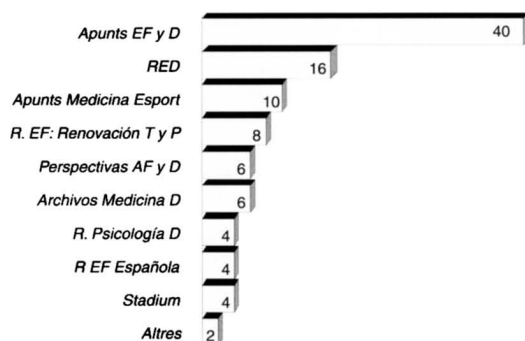

Figura 5. Distribució percentual de les cites rebudes en altres revistes (n = 370)

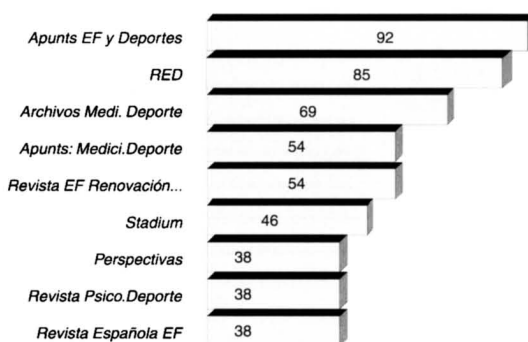

Figura 6. Percentatge d'altres revistes (n = 13) que van esmentar mitjançant almenys un dels seus articles a cada revista

litzats, és la revista «Nexo Sport» difosa aproximadament entre 1.200 professors uruguaians d'educació física amb periodicitat (Soto, 1997).

Una altra revista de gran influència en l'àmbit sud-americà, però amb poca implantació a Espanya, és la revista colombiana «Kinesis: Revista de Deporte y Educación Física», sobretot de caràcter tècnic, fonamentada en articles de revisió. Complementàriament, les xilenes, «Revista: Ciencias de la Actividad Física» i «Archivos de la sociedad Xilena de Medicina del Deporte» mostren un perfil més científic i inclouen més articles originals d'investigació.

Discussió

Les primeres aproximacions sistemàtiques i científiques a un tema específic i canviant com és l'estudi de la relle-

vància de les revistes analitzades presenten determinades limitacions o dificultats. Una d'elles és la manca de referències metodològiques (paràmetres estandarditzats, llistat exhaustiu de revistes, criteris estandarditzats d'inclusió i exclusió, etc.).

Altra, la possibilitat d'analitzar prospectivament de forma objectiva les tendències futures a partir de l'evolució observada o discutida amb altres autors. De totes maneres, i expressat de forma figurada, la carrera és una successió de salts, uns més coordinats que altres, però que s'ha d'iniciar amb un d'ells i continuar-se amb altres.

Un dels determinants del progrés tècnic i científic dels especialistes en una determinada àrea de coneixement (per exemple, ciències de l'esport) és l'accés a la informació i és en l'actualitat la publicació en revistes periòdiques de

llengua espanyola una de les principals fonts de difusió de la producció científica juntament amb les presentacions a congressos de caràcter nacional (Gusi i Rodríguez, 1995b).

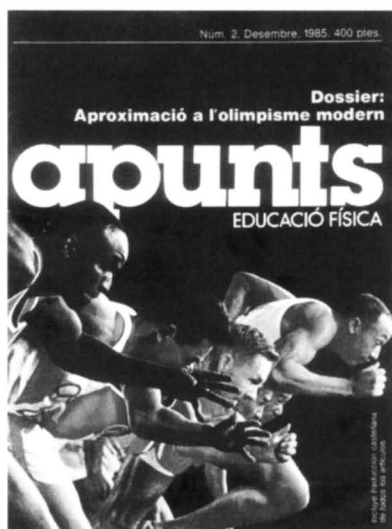
D'altra banda, la transferència del nou coneixement científic produït requereix de canals d'emissió per arribar als receptors. És per això que es requereix d'instruments de difusió en una llengua en què dominin els investigadors hispanoparlants.

En aquest sentit, un dels principals factors limitants per a la difusió del nou coneixement adquirit en els investigadors en ciències de l'esport de l'autonomia de Catalunya, situada al nord-est espanyol, és el domini d'una llengua estrangera amb els esmentats mitjans de difusió (Gusi i Rodríguez, 1995a, 1995b), fonamentalment anglès, italià, francès i alemany. Així mateix, requereix d'instruments, el vehicle dels quals sigui la llengua espanyola per tal que la producció científica de la cojuntura iberoamericana, recordem que habitualment és finançada pels organismes locals o internacionals, reverteixi fonamentalment sobre els seus tècnics i no sobre els d'altres comunitats lingüístiques.

La irregularitat o fins i tot suspensions temporals de nombroses publicacions reflecteixen la dificultat i l'esforç que representa el manteniment d'una revista especialitzada. En aquest tema, cal destacar el descens editorial cubà a l'inici d'aquesta dècada a causa fonamentalment de la cojuntura econòmica i política.

També cal remarcar les dificultats d'excel·lents revistes com «Stadium» i «Archivos de la Sociedad Chilena de Medicina del Deporte», que algunes ja les han superat de forma brillant com «Motricitat», «Kinesis», «Perspectivas» y «Apunts de Medicina de l'Esport». Així, és estimable la gran regularitat editorial mostrada en la llarga

Portada corresponent al núm. 2 de la revista «Apunts de Medicina del Deporte» el 1965, antecedent de les revistes «Apunts: Medicina de l'Esport» i «Apunts: Educación Física y Deportes».

trajectòria de la revista «Apunts: Educación Física y Deportiva».

L'estudi combinat dels diferents paràmetres presentats en aquesta investigació permeten descriure característiques fonamentals de cada revista i valorar comparativament la importància de cada una d'elles en diferents aspectes.

Així, el caràcter científic d'una revista pot avaluar-se si atenem al número absolut i, sobretot, al percentatge d'articles que presenten investigacions originals. Si apliquem els criteris anteriors, es van detectar 3 revistes clarament orientades a la difusió científica original –més de la meitat dels articles– («Revista de Psicología del Deporte, Apunts de Medicina de l'Esport, Archivos de Medicina del Deporte») que estan especialitzades en ciències aplicades a l'esport i altres 3 amb un marcat caràcter científic –més d'una tercera part dels articles– («Kirola Ikertuz» «Apunts: Educación Física i Esports» i «Revista de Educación Física Española»).

En aquest sentit, el 58% dels articles originals d'investigació van ser aportats per 3 de les revistes anteriors

(«Apunts: Educación Física i Esports, Apunts: Medicina de l'Esport, Archivos de Medicina del Deporte»). En conseqüència, el 43% de les revistes presenten característiques clarament científiques.

Més de la meitat de les investigacions en ciències de l'esport es desenvolupen en l'àmbit de les ciències biomèdiques, tant en l'àmbit català (Gusi i Rodríguez, 1995a), com en l'àmbit europeu (Van Lierde i col. 1995a) i s'observa un clar predomini dels titulats universitaris en ciències de l'esport (30% dels investigadors catalans) i en medicina (28%). La tercera titulació habitual entre els investigadors catalans va ser la llicenciatura en Psicologia. Per tant, no és sorprenent, sinó plenament coherent, que les revistes que presenten una major quantitat d'investigacions originals procedeixin del camp de la Medicina de l'esport, entès el terme en la seva secció més àmplia, atès que aquestes revistes integren investigacions fonamentalment de caràcter biològic –medicina, entrenament de la condició física, etc.

La gran influència de científics provinents de titulacions no específiques es deu fonamentalment a la major tradició universitària –acadèmica i investigadora– respecte de les específiques, encara joves relativament.

Per exemple, els primers cursos de doctorat específics en Ciències de l'esport a Espanya daten de 1987. Conseqüentment, la tradició investigadora és menor, per la qual cosa s'ha de destacar la rellevància de la tasca científica de la revista «Apunts: Educación Física i Esports» en el context més específic de les Ciències de l'esport.

La valoració de l'ús o la utilitat per a la comunitat en Ciències de l'esport és difícil. D'una banda, l'índex de consulta a les biblioteques depèn fonamen-

Portada corresponent al núm. 1 de la revista «Stadium» publicat el 1966.

tament dels seu ús en els centres de formació universitària, és a dir, és un paràmetre indicador de l'ús dels professors i alumnes universitaris, és a dir, la seva rellevància docent i, per tant, formadora. En canvi, les cites són expressives de la influència sobre els autors dels articles que són majoritàriament professors universitaris.

Aquestes referències de revistes en llengua espanyola procedeixen fonamentalment dels autors hispanoamericans, ja que són rares les cites a les revistes per part dels autors pertanyents a altres comunitats lingüístiques, atès que, en moltes ocasions, els articles són traduccions autoritzades.

Respecte de la rellevància docent, són utilitzades predominantment aquelles que tenen o es combinen amb un caràcter tècnic amb revisions originals que contenen bibliografies àmplies com la «Revista de Entrenamiento Deportivo» i «Apunts: Educación Física i Esports». Coherentment, les revistes anteriors també són les més citades pels autors de les altres publicacions.

De les dades precedents, es desprèn que són citades habitualment les revistes clarament específiques, en el sentit ampli, de les Ciències de l'esport, seguides per «Apunts de Medicina de l'Esport», «Perspectivas de la Actividad Física y el Deporte» i «Archivos de Medicina del Deporte», totes elles amb un notable percentatge d'investigacions originals.

Conclusions

- L'estudi presentat pot ser una eina útil per orientar la difusió i la consolidació de les produccions científiques en Ciències de l'esport entre la comunitat hispanoparlant.
- El 43% de les revistes estudiades presenten un marcat caràcter científic amb investigacions originals provinents fonamentalment de l'àmbit de les ciències biomèdiques aplicades a l'esport.
- En conjunt, les revistes estudiades més influents (llegides i citades) en els contextos universitaris i sobre els autors dels articles en llengua espanyola van ser aquelles que van combinar un notable percentatge d'articles en diferents disciplines de les Ciències de l'esport amb investigacions originals amb altres de caràcter tècnic ben fonamentats bibliogràficament. En aquest sentit, destaquen de forma notable les revistes «Apunts: Educació Física i Esports» i «Revista de Entrenamiento Deportivo», seguides per «Apunts de Medicina de l'Esport», «Perspectivas de la Actividad Física y el Deporte», «Archivos de Medicina del Deporte» i «Revista de Psicología del Deporte».
- Entre les revistes més rellevants del període 1992-97 esmentades, «Apunts de Educació Física i Es-

ports» va mostrar una major regularitat en la seva edició, sent la més esmentada per la resta de les revistes, i els articles de la qual corresponents a la investigació original atenen a una major varietat d'àrees de coneixement vinculades amb les Ciències de l'esport. Per tant, en conjunt, pot considerar-se la revista científico-tècnica en Ciències de l'esport més rellevant en llengua espanyola durant el període 1992-97.

Agraïments

- En primer lloc als responsables que lluiten cada dia i, en moltes ocasions de franc, per tal que continuïn editant-se cada una de les revistes amb la major qualitat possible. Als bibliotecaris de les institucions hispanoamericanes que han col·laborat. Als navegant d'Internet i, molt especialment, als usuaris d'Sportcom i Edufis. A Carmen Moreno d'Unisport i a Fco. Javier García de la Universitat d'Antioquia. A Mònica de l'Ambaixada japonesa. A Yolanda García i a Montse Iglesias, moltes gràcies.

Sol·licituds

- El document presentat s'emmarca en una línia d'investigació més àmplia. Una de les principals dificultats de l'esmentada línia és la detecció exhaustiva i localització (forma de contactar) de les revistes científicotècniques en Ciències de l'esport i de les institucions amb biblioteques en ciències de l'esport que utilitzin regularment la llengua espanyola (europees, americanes –nord, centre o sud–, africanes, etc.). En conseqüència, agrairia l'ajut que pogués contri-

buir al desenvolupament de l'estudi contactant amb:

Narcís Gusi, PhD
Facultad Ciencias del Deporte
Avda. Universidad s/n. 10.071 Cáceres. España
e-mail: ngusi@unex.es ngusi@unex.es

Bibliografia

- AQUESOLO, JA, ARJORA, P, BIEDMA Y (Eds.) (1992) Catálogo de publicaciones periódicas de los centros de documentación deportiva de España y Portugal. Col·lecció «Deporte y Documentación» núm. 21. Unisport-Junta de Andalucía, Málaga
- BIBLIOTECARIOS DE LA CONFERENCIA ESPAÑOLA DE INSTITUTOS Y FACULTADES DE CIENCIAS DE LA ACTIVIDAD FÍSICA Y EL DEPORTE (1995-97) Sumaris de revistes. España.
- GUSI N, RODRÍGUEZ FA (1995a) Anàlisi de la investigació en Ciències de l'Esport a Catalunya (I): qui, què i com s'investiga? Apunts: Educació Física i Esports (39): 103-110
- GUSI N, RODRÍGUEZ FA (1995b) Anàlisi de la investigació en Ciències de l'Esport a Catalunya (II): factors determinants i limitadors. Apunts: Educació Física i Esports (40): 93-99
- REVISTAS CIENTÍFICO-TÉCNICAS EN CIENCIAS DEL DEPORTE EN LENGUA ESPAÑOLA (1992-97) –veure Taula 1–
- RED IBEROAMERICANA DE CENTROS SUPERIORES DE CIENCIAS DE LA ACTIVIDAD FÍSICA Y EL DEPORTE (1997) Objetivos y Conclusiones. Boletín Informativo Red Iberoamericana CESCIFYDE, Gymnos Editorial (1): 2-6
- VAN LIERDE A, POLLAERT M, AERSCHOT H (1981) European Inventory of Sport Research Projects (1976/77/78/79) Trends-Report. Council of Europe. Bruselas (Bélgica).

Altres referències

- Bibliotecaris dels Centres Superiors Universitaris Espanyols en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport (1997)
- Bibliotecàries de l'Instituto Andaluz del Deporte (1997)
- Directors i personal vinculat a les revistes relacionades a la Taula 1 (1997)
- SOTO E (1997) Área de ocio, recreación y juego. Rev. Nexa Sport.